

ЛОБОВА Оксана Миколаївнаканд. екон. наук, асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: lobova.ksu@gmail.com**КУДРЯ Максим Геннадійович**магістр 2 курсу,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: scrion@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

ЛОБОВА Оксана Николаевнаканд. экон. наук, ассистент,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко
E-mail: lobova.ksu@gmail.com**КУДРЯ Максим Геннадьевич**магистр 2 курса,
Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко
E-mail: scrion@ukr.net

ТЕНДЕНЦИИ СТРАХОВАНИЯ ЖИЗНИ В УКРАИНЕ

LOBOVA OksanaPhD in Economics, Assistant Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: lobova.ksu@gmail.com**KUDRIA Maxim**second-year master's student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: scrion@ukr.net

TRENDS IN LIFE INSURANCE IN UKRAINE

Анотація. Статтю присвячено висвітленню питань розвитку, організації та перспективам страхування життя в Україні. У статті розглянуто сутність страхування життя, його значимість для громадян України в забезпеченні їх добробуту. Висвітлено проблеми щодо його розвитку та розроблено шляхи вирішення їх. Наведено основні визначення страхування життя. Здійснено аналіз основних показників розвитку страхування життя в Україні на сучасному етапі та окреслено перспективи його модернізації у вітчизняних умовах. З досвіду розвинених країн можна зробити висновок, що страхування життя – це важлива галузь страхового ринку, вона забезпечує вливання довгострокових інвестицій в національну економіку та підвищує конкурентоспроможність на ринку. Одним з основних критеріїв економічного розвитку держави є добробут її громадян. Зі зростанням добробуту населення люди намагаються частину свого заробітку зберегти і одним із варіантів цього є придбання полісів страхування життя. Страхування життя є важливим елементом в житті населення яких допомагає вирішувати державні соціальні проблеми а також допомагає в пошуку недостатніх внутрішніх інвестиційних ресурсів. В розвинутих країнах страхування життя є впливовим інструментом із забезпечення соціального захисту населення і потужним джерелом інвестування коштів в національну економіку.

В останні роки, шкала цінностей українців змінилася, цінності життя і здоров'я перемістилися на кілька щаблів вище. Значно більше українців стало думати про те, що життя і здоров'я - це капітал, який необхідно страхувати. Такий вид страхової послуги, як страхування життя, здатний мінімізувати наслідки соціальних ризиків, дати гарантію безпеки, підвищити якість життя людини, забезпечити надання додаткової фінансової допомоги. Багато українців вже самостійно займаються пошуком подібних інструментів, залучаючи власні кошти, тому що зростає потреба в додаткових видах соціального захисту, в самостійному управлінні соціальними ризиками. Нажаль на даний момент роль ринку страхування життя залишається дуже малою, незважаючи на те що цей ринок може дати поштовх до розвитку економіки країни й інвестиційної політики зокрема та забезпечити більш ефективний соціальний захист населення. Тому надзвичайно важливим є його подальший розвиток в Україні.

Ключові слова: страхування життя, забезпечення добробуту громадян, страховик, соціальний захист; страхові компанії, страхові премії, страховий ринок, особисте страхування.

Аннотация. Статья посвящена освещению вопросов развития, организации и перспективам страхования жизни в Украине. В статье рассмотрены сущность страхования жизни, его значимость для граждан Украины в обеспечении их благосостояния. Освещены проблемы его развития и разработаны пути решения их. Приведены основные определения страхования жизни. Проведен анализ основных показателей развития страхования жизни в Украине на современном этапе и перспективы его модернизации в отечественных условиях.

Опыт развитых стран свидетельствует, что страхование жизни - это важная отрасль страхового рынка, она обеспечивает значительную часть долгосрочных инвестиций в национальную экономику и способствует повышению ее конкурентоспособности. Одним из основных критериев экономического развития государства является благосостояние ее граждан. С ростом благосостояния, как правило, людям свойственно большую часть своего заработка хранить, в том же числе в форме полисов страхования жизни. Страхование жизни является важным институтом, который обслуживает граждан, помогает решать государству социальные проблемы, участвует в решении проблемы нехватки внутренних инвестиционных ресурсов. Именно страхование жизни в развитых странах мира является важным инструментом социальной защиты населения и мощным источником инвестирования национальных экономик.

В последние годы шкала ценностей украинцев изменилась, ценности жизни и здоровья переместились на несколько ступеней выше. Гораздо больше украинцев стало думать о том, что жизнь и здоровье - это капитал, который необходимо страховать. Такой вид

страхової услуги, як страхування життя, який мінімізує наслідки соціальних ризиків, дає гарантію безпеки, може підвищити якість життя людини, забезпечити надання додаткової фінансової допомоги. Багато українців уже самостійно займаються пошуком подібних інструментів, привабливаючи власні кошти, так як зростає потреба в додаткових видах соціального захисту, в самостійному управлінні соціальними ризиками. Незважаючи на значительний потенціал страхування життя для економічного розвитку країни, забезпечення більш ефективного соціального та інвестиційного політики держави, роль ринку страхування життя в Україні на сучасному етапі залишається дуже незначительною. Тому надзвичайно важливо його розвиток в Україні.

Ключеві слова: страхування життя, забезпечення благополуччя громадян, страховий ринок, страховик, соціальний захист; страхові компанії; страхові премії; страховий ринок; особисте страхування.

Abstract. This article is devoted to highlighting issues of development, organization and prospects of life insurance in Ukraine. The article describes the essence of life insurance, its relevance for citizens of Ukraine to ensure their well-being. The problems of development, and designed solutions of them. The basic definition of life insurance. The analysis of the main indicators of development of life insurance in Ukraine at the current stage and prospects of its modernization in the domestic environment.

The experience of developed countries shows that life insurance - is an important sector of the insurance market, it provides significant part of long-term investments in the national economy and contributes to its competitiveness. One of the main criteria for the economic development of the country is the welfare of its citizens. With growing prosperity, as a rule, most people tend to keep part of their earnings, the same number in the form of life insurance policies. Life insurance is important institute that caters to citizens helps solve social problems of government, involved in solving the shortage of internal investment resources. Life insurance in the developed countries is an important instrument of social protection of the population and a powerful source of investment national economy.

In the last years the scale of values of Ukrainians has changed, the value of life and health have moved several steps higher. Much more Ukrainians began to think that life and health - is the capital that necessary insure. This type of insurance services such as life insurance, minimizes the effects of social risks, provides a guarantee of safety, can improve quality of life, to ensure the provision of additional financial assistance. Many Ukrainians already independently engaged in search similar instruments, drawing its own funds, as increases the need for additional forms of social protection, independent management of social risks. Despite the considerable potential of life insurance for the economic development of the country, ensuring a more effective social and investment government policy role of the life insurance market in Ukraine at the present stage it is still very low. It is therefore extremely important to its development in Ukraine.

Keywords: life insurance, welfare of citizens, the insurance market, insurers, social security; insurance companies; insurance premiums; insurance market; private insurance.

Вступ

Важливим елементом економічного розвитку для держави є добробут її громадян. Для економік розвинутих країн характерний високий рівень розвитку сфери послуг, впровадження новітніх технологій у виробництво, постійне підвищення макроекономічних показників, високий рівень соціального захисту населення та постійне підвищення добробуту громадян. За умов постійного стабільного економічного розвитку в державі громадяни мають можливість на здійснення довгострокового фінансового планування, що надає впевненість в завтрашній день та підтримує високий рівень соціального стану громадян.

Страхування життя виступає одним з головних механізмів в забезпеченні соціальної стабільності в державі. І це можна пояснити декількома причинами – по перше страхування життя дозволяє мінімізувати ризики пов'язані з втратою доходу внаслідок втрати працездатності або смерті годувальника сім'ї, а також забезпечує гідний рівень життя після виходу на пенсію. По друге ринок страхування життя є потужним джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни. Тому саме з цих причин можна зробити висновок, що в умовах розвитку ринкової економіки важливого значення набуває страхування життя, що своєю чергою потребує вивчення теоретико-методологічних засад його функціонування.

Огляд літератури.

Аналіз останніх досліджень показує, вчені, які займаються дослідженням теоретико-методологічних засад страхування в цілому та страхування життя зокрема: Т. М. Артюх, В. Д. Базилевич, Л. О. Бойко, Г. Л. Вознюк, Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. Й. Жабинець, А. Г. Загородній, О. М. Залетов, А. М. Єрмошенко, М. С. Клапків, М. В. Мних, С. С. Осадець, О. В. Орлова, Р. В. Пікус, В. Й. Пліса, Т. А. Ротова, В. В. Фурман, К. В. Шелехов, Я. П. Шумелда, Б. С. Юровський, а також зарубіжні – Н. Галагуза, Д. Блад, Л. Панков, Л. Лозовський, Б. Райзберг, Т. Федорова, О. Шахов та інші.

Джерелами інформації для статті слугували законодавчі акти, нормативні та інструктивні матеріали з питань страхування життя

та матеріали Міністерства, Нацкофінпослуг, а також інших українських і зарубіжних наукових центрів і вищих навчальних закладів.

Однак в сучасній українській економічній літературі переважають наукові праці, що присвячені дослідженню страхування в цілому, натомість страхування життя в теоретичному й методологічному плані досліджено недостатньо.

Вчені приділяють незначну увагу зв'язку страхування життя та добробуту населення в цілому, а особливо як впливає страхування життя на соціальний захист населення, тому це питання вимагає більш поглибленого дослідження. Так, недостатньо розкриті парадигми теоретичного підходу страхування життя. У наукових працях вітчизняних економістів не знайшли комплексного розгляду питання передумов ефективного розвитку ринку страхування життя в Україні, мало уваги приділяється визначенню проблем ринку на сучасному етапі розвитку та потребують додаткового вивчення фактори, що впливають на нього. Актуальність і недостатня розробленість зазначених вище питань зумовили вибір теми статті, окреслили мету і завдання дослідження.

Мета та завдання статті.

Метою статті є аналіз основних показників розвитку страхування життя в Україні на сучасному етапі із врахуванням перспектив його модернізації у вітчизняних умовах.

Для досягнення вказаної мети були поставлені наступні завдання:

- узагальнити основні визначення страхування життя;
- об'єднати та згрупувати визначення в основні теорії;
- проаналізувати основні тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні в 2016 році;
- дослідити основні показники розвитку провідних компаній зі страхування життя в Україні;
- визначити фактори, що впливають на розвиток ринку страхування життя;
- дослідити основні проблеми ринку зі страхування життя та розробити рекомендації щодо покращення і модернізації послуг страхування життя страховими компаніями.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Виникнення страхування життя обумовлене розвитком страхування та необхідністю більш системного соціального захисту громадян. За своєю суттю воно втілює в собі цивільно-правові відносини між страховиками і страхувальниками, у результаті яких відбувається захист майнових інтересів застрахованих осіб, пов'язаних із забезпеченням їх життя і здоров'я, а також накопичення для них певного капіталу у формі страхової суми та інвестиційного доходу [1, с. 9–15].

Для більш глибокого теоретичного вивчення страхування життя авторами досліджено основні визначення провідних українських та зарубіжних науковців і на їх основі сформовано найбільш узагальнене визначення. Існує безліч різноманітних визначень страхування життя, основні з яких подані у таблиці 1.

Таблиця 1. Основні визначення страхування життя

Автор	Визначення
Як вид особистого страхування:	
Закон України «Про страхування»	Передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату за договором страхування у разі смерті застрахованої особи; у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та/або досягнення застрахованою особою визначеного договором віку.
А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк	Страхова організація зобов'язується виплатити тверду суму у разі дожиття страхувальника до певного віку чи його смерті упродовж дії договору страхування і має ряд деяких особливостей не властивих видам загального страхування.
Л. Ш. Лозовський, Б. А. Райсберг	В якості об'єкта страхування виступає життя людини.
Підгалузь особистого страхування:	
О.В. Орлова	Об'єктом страхових відносин можуть бути майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з дожиттям застрахованого до певного віку або строку, а також настання інших подій у житті застрахованого. Такі страхові відносини здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником.
Л.О. Бойко	Є формою захисту від ризиків, що загрожують життю, здоров'ю. Страхування життя відноситься до накопичувального страхування, при цьому тимчасово вільні кошти акумулюються у страховому фонді та стають важливим джерелом інвестицій в економіку держави.
І.Т. Балабанов	Передбачає виплату страхової суми страхувальнику або другій особі в зв'язку з: - Дожиття до обумовленого терміну або події, або до пенсійного віку з наступною довічною виплатою щомісячної пенсії у встановленому розмірі; - Настанням смерті застрахованої особи; - Різними каліцтвами від нещасного випадку, що відбувається в період страхування
Інші:	
В.Д. Базилевич	У класичному розумінні передбачає захист майнових інтересів на випадок смерті застрахованого. Головною особливістю цього виду страхування є те, що людське життя не має вартісної (грошової) оцінки. Це означає, що за цим видом страхування неможливо визначити величину збитку, зумовленого настанням страхового випадку.
С.С. Осадець	Передбачає відповідальність страхової компанії в разі смерті страхувальника (застрахованого) під час дії договору страхування або дожиття до певного обумовленого в договорі строку. Крім того, в договорі страхування додатково може бути обумовлена відповідальність страховика і при дожитті застрахованої особи до певної події, наприклад одруження, народження дитини, а також у разі втрати нею здоров'я від нещасного випадку

А. Федоров	Надання страховиком в обмін на сплату страхових премій гарантії виплатити певну суму грошей (страхову суму) страхувальнику або вказаній ним третій стороні в разі смерті застрахованої особи чи його дожиття до певного терміну
О. М. Залєтов	Убезпечення (страхуванням) життя - це - з точки зору управління - метод управління ризиками: так званих демографічних, які приводять людину або її родину до втрати джерел сталого доходу, а також життєвих подій переважно недемографічного характеру, таких як одруження, одержання освіти та інших, що вимагають фінансових витрат, які виходять за рамки поточного сімейного бюджету; - з соціально-економічної точки зору - господарський інструмент, який забезпечує захист майнових інтересів громадян, пов'язаний з потребою в одержанні додаткової грошової допомоги у зв'язку з такими ймовірними обставинами в їхньому житті, як ушкодження або втрата здоров'я, втрата годувальника, дожиття до непрацездатного віку та інші; - з організаційно-правової точки зору - як форму організації централізованого страхового фонду з децентралізованих джерел.
А. К. Шихов	Замкнуті перерозподільні відносини між учасниками страхування життя з приводу формування страховиком за рахунок сплачуваних страхувальниками страхових премій (внесків) та прибутку від інвестування страхових резервів цільового страхового фонду і використання його для виплати страхових сум застрахованим особам (вигодонабувачам) при настанні страхової випадків встановлених договорами страхування

Джерело: Складено автором на основі даних [2 - 11]

Отже на основі викладених вище визначень можна зробити висновок, що страхування життя - це важливий інструмент для вливання довгострокових інвестицій в економіку за допомогою якого можливе зростання добробуту населення в цілому.

Існує сотні визначень страхування життя. Якщо детальніше проаналізувати кожне з них, то можна знайти спільні риси. Тому для більшої наочності було виділено шість основних парадигм а саме: теорію страхового ризику, теорію страхового договору, теорію відшкодування шкоди, системний підхід із застосуванням теорії страхового ризику, систему економічної безпеки, системний підхід в рамках теорії страхового фонду (табл. 2).

Таблиця 2. Парадигми теоретичного підходу (теорії)

Підхід (теорія)	Парадигма теоретичного підходу (теорії)
Теорія страхового ризику	Страхування життя - це сукупність видів особистого страхування, проведеного на випадок смерті страхувальника чи застрахованої особи, або втрати здоров'я застрахованим від нещасного випадку, а також на дожиття до певного терміну або події
Теорія страхового договору	Страхування життя - це договір, за яким одна зі сторін, страховик, бере на себе зобов'язання (гарантує) за допомогою отримання ним страхових премій, сплачуваних страхувальником, виплатити обумовлену страхову суму в разі смерті застрахованого або його дожиття до певного терміну
Теорія відшкодування шкоди	Страхування життя компенсує збитки (шкоду), заподіяну майновим інтересам страхувальника (застрахованого особи). Тому ризик в страхованні життя повинен мати статистично оцінювану ймовірність і випадковість настання, а також бути джерелом заподіяння шкоди майновим інтересам страхувальника (застрахованої особи)
Системний підхід із застосуванням теорії страхового ризику	Страхування життя - це сукупність видів особистого страхування, проведеного на випадок смерті страхувальника або застрахованої особи, чи втрати здоров'я застрахованим від нещасного випадку, а також на дожиття до певного терміну або події. При цьому підкреслюється важливість накопичувальної функції страхування життя
Система економічної безпеки	Страхування життя - це страховий захист життєдіяльності людей, а також забезпечення довгострокової фінансової стабільності та рентабельності страхового бізнесу, що робить позитивний вплив на соціально-економічний розвиток країни

Системний підхід в рамках теорії страхового фонду	Страхування життя як економічна категорія - це замкнуті перерозподільні взаємини між учасниками страхових відносин з приводу формування страховиком за рахунок плати страхувальниками страхових премій (внесків) та прибутку від інвестування страхових резервів цільового страхового фонду і використання його для виплати страхових сум застрахованим особам (вигодонабувачам) при настанні страхових випадків, встановлених договором страхування
---	--

Джерело: Складено автором на основі даних [12]

Виявлена суперечливість в поглядах ставить за необхідне в уточненні або доповненні теоретично-методологічних уявлень про сутність страхування життя в сучасних ринкових умовах.

На сучасному етапі страхування життя є одним із впливових інструментів, за допомогою якого можна реалізувати соціальні і економічні потреби суспільства. В розвинутих країнах за допомогою страхування життя задовольняються багато суспільних проблем, а саме: фінансовий захист від несподіваних подій, вести звичайний спосіб життя після виходу на пенсію, накопичення коштів для отримання освіти, створення соціальних пакетів у компаніях для мотивації співробітників, можливість отримання кредитів та інше. Також зважаючи на специфіку роботи компаній страхування, а саме – довгострокове інвестування резервів, можна сказати, що страхування життя є одним із рушіїв економіки. Ці два фактори пов'язані між собою, даючи мультиплікативний ефект для соціально-економічного розвитку суспільства. На даний час страхування життя є однією з найбільш перспективних для подальшого розвитку галузей на світовому страховому ринку [13].

Страхування життя є важливим елементом в житті населення яке допомагає вирішувати державні соціальні проблеми, а також допомагає в пошуку недостатніх внутрішніх інвестиційних ресурсів. Тому надзвичайно важливим є його подальший розвиток в Україні [14].

Ринок «лайфового» страхування почав зароджуватися в Україні з отриманням країною незалежності в 1991 році. Невід'ємною частиною цього ринку є лайфові компанії - страхові компанії, які займаються страхуванням життя. В нашу країну прийшло багато таких іноземних компаній, які хотіли швидко освоїти ще несформований ринок страхування. У той час ринок страхування в країні був хаотичний і безладний. Це призвело до того, що в березні 1996 року Верховна Рада України приймає Закон «Про страхування», який регламентує діяльність страхових компаній на території української держави і по сьогоднішній день.

Після прийняття Закону України «Про страхування» всі лайфові страхові компанії продовжили свою роботу вже в правовому полі України. Сьогодні всі клієнти страхових компаній України захищаються українським законодавством, яке гарантує їм виконання страховою компанією всіх умов, описаних в договорі страхування життя. Це і гарантована прибутковість по полісу (4% річних), і повне виконання зобов'язань за договорами страхування життя, і ряд інших переваг [15].

Сьогодні в Україні працює багато страхових компаній зі страхування життя, основними з яких є МетЛайф (METLIFE), СК ТАС, УНІКА Життя (UNIQA), ПЗУ Україна страхування життя (PZU), АСКА-Життя, Князя Лайф (Юпітер), АХА страхування життя, ІНГО Україна життя, КД Життя, ОРАНТА-Життя, Блакитний Поліс.

Загальна кількість компаній страхування життя в Україні, які включені до Держреєстру станом на 30 вересня 2016 року, склало 43 СК (їх кількість скоротилася за рік на 14%). Дані по зміні кількості страхових компаній подано у таблиці 3 [16].

Таблиця 3. Кількість страхових компаній в Україні

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2014	Станом на 31.12.2015	Станом на 30.09.2015	Станом на 30.09.2016
Загальна кількість	382	361	368	323
в т.ч. СК «Life»	57	49	50	43
% співвідношення СК «Life» до загальної кількості	14,93%	13,58%	13,59%	13,32%

Джерело: Складено автором на основі даних [17].

Протягом досліджуваного періоду (2014-2016 рр.) страхові компанії, що займаються страхуванням життя складають близько 13% серед усієї кількості страхових компаній України. Протягом досліджуваного періоду загальна кількість страхових компаній скоротилася на 15%, а лайфові СК – на 25%. На ринку залишаються страхові компанії, які мають достатні резерви та активи, які дозволяють їм вести рентабельну фінансову діяльність.

Розглянемо детальніше ринок страхування життя. На рис.1 подана порівняльна статистика по компаніях зі страхування життя в розрізі страхових премій. Порівняння здійснюється на основі даних за 9 місяців 2016 та 9 місяців 2015 року по провідним страховим компаніям України.

Як видно з рис.1 по всім досліджуваним компаніям відбувся ріст страхових премій в 2016 році. Це можна пояснити підвищення ділової активності населення, а також намаганням людей захистити свої заощадження шляхом купівлі полісів з страхування життя. Серед досліджуваних компаній, найбільшу питому вагу займає компанія СК «МетЛайф», а саме – 40% премій в 2015 році і 45% в 2016 році, та показала приріст на 35%, інші ж страхові компанії збільшили надходження страхових премій на 10%-25%.

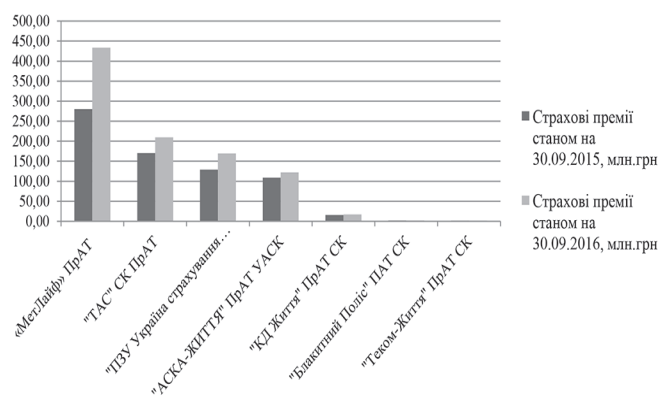

Рис. 1. Страхові премії провідних компаній зі страхування життя

Джерело: Складено автором на основі даних [18].

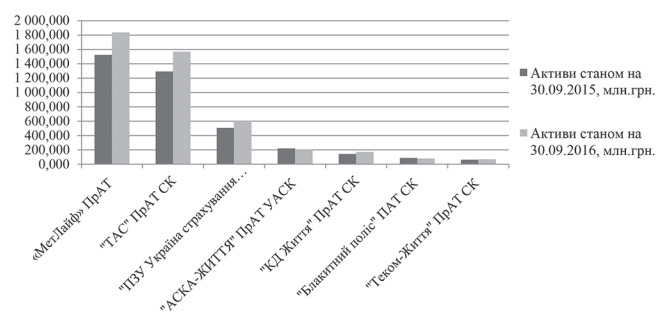

Рис. 2. Активи провідних компаній зі страхування життя

Джерело: Складено автором на основі даних [18].

На рис. 2 подана інформація щодо активів провідних компаній зі страхування життя в Україні. Всі компанії, крім «Блакитний поліс» ПАТ СК та «Теком-Життя» ПрАТ СК, збільшили свої активи у 2016 році на 17%. Дану ситуацію можна пояснити декількома факторами такими як: знецінення національної валюти, подальше падіння ринку нерухомості та скорочення загальної кількості компаній які займаються страхування життя.

Як видно з рис. 3 всі компанії зі страхування життя, крім «АСКА-ЖИТТЯ» ПрАТ УАСК, збільшили свої страхові резерви у 2016 році на 15-20%. Таку динаміку страхових резервів можна пояснити тим, що згідно з методикою розрахунку страхових резервів для компаній які займаються страхуванням життя формування резервів зі страхування життя здійснюється відрахуванням частини страхової премії, яка передбачена для забезпечення страхових виплат (нетто-премії), та частини інвестиційного доходу від розміщення тимчасово вільних коштів страховика. А як видно з рис.1 відбувся зріст страхових премій і як наслідок і збільшення страхових резервів.

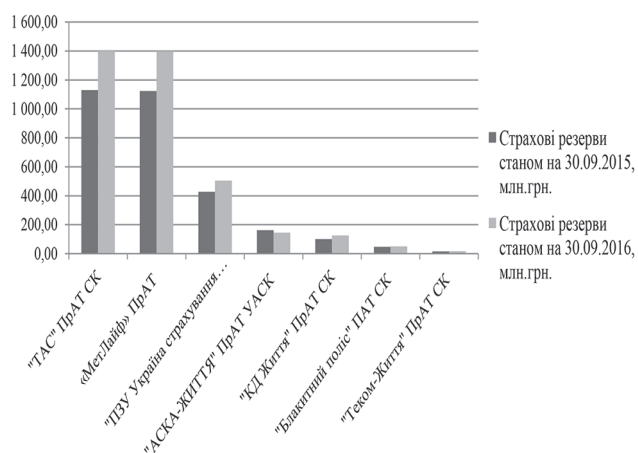

Рис. 3. Страхові резерви провідних компаній зі страхування життя

Джерело: Складено автором на основі даних [18].

На рис. 4 показано, що «ПЗУ Україна страхування життя» ПрАТ СК скоротила страхові виплати в 4 рази зі 183 673,70 тис.грн. станом на 30.09.2015 до 40 267,60 тис.грн. станом на 30.09.2016. Виплати також зменшили «Блакитний поліс» ПАТ СК на 50%, «Теком-Життя» ПрАТ СК на 300% та «КД Життя» ПрАТ СК на 40%. У компанії «МетЛайф» та «ТАС» виплати зросли на 24\$ і у «АСКА-ЖИТТЯ» на 37%.

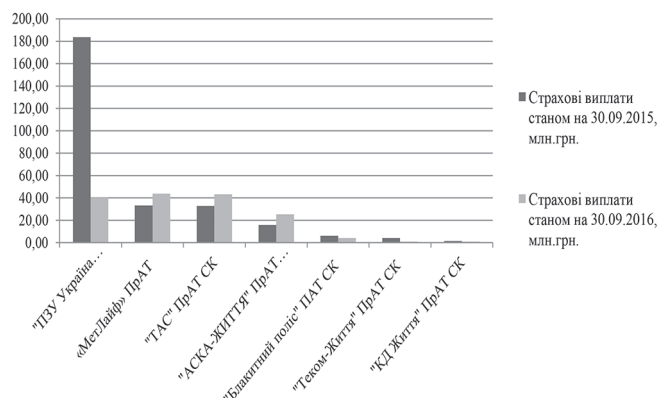

Рис. 4. Страхові виплати провідних компаній зі страхування життя

Джерело: Складено автором на основі даних [18].

В загальному, ринок страхування життя в Україні за 9 місяців 2016 року зріс на 32,2% з 1,5 млрд. грн. до 1,99 млрд. грн. Від фізичних осіб отримано 1,9 млрд. грн. (95,4%), а від юридичних осіб - 92,4 млн. грн. (4,6%). Обсяг валових виплат зі страхування життя за звітний період скоротився з 375,6 млн. грн. до 299,1 млн. грн. (-20,4%) [16].

Станом на 30.09.2016 року зменшилась кількість застрахованих фізичних осіб на 13,7% або на 653 765 осіб (станом на 30.09.2015 застраховано 4 765 558 фізичних осіб, станом на 30.09.2016 – 4 111 793 фізичні особи).

Протягом 9 місяців 2016 року застраховано 1 236 917 фізичні особи, що на 22,1% або на 223 793 особи більше проти відповідного періоду 2015 року (за 9 місяців 2015 року застраховано 1 013 124 фізичних осіб). Структура валових страхових премій та виплат із різних видів страхування життя зображена на рисунку 5.

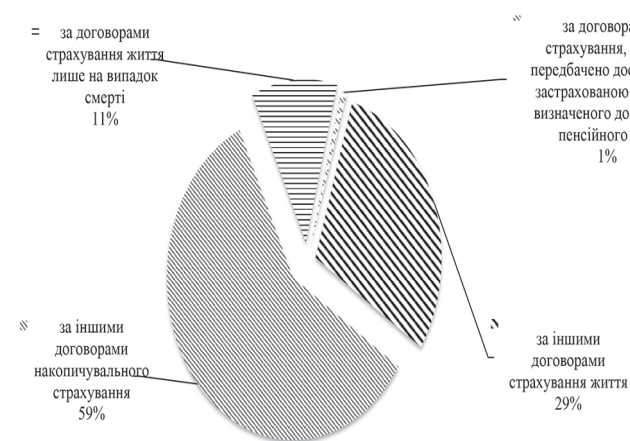

Рис. 5. Структура валових страхових премій із страхування життя станом на 30.09.2016 (млн. грн.)

Джерело: Складено автором на основі даних [17].

Обсяг валових страхових виплат із страхування життя станом на 30.09.2016 становив 299,1 млн. грн., що на 20,4% менше в порівнянні з відповідним періодом 2015 року (станом на 30.09.2015 – 375,6 млн. грн.) (рис. 6).

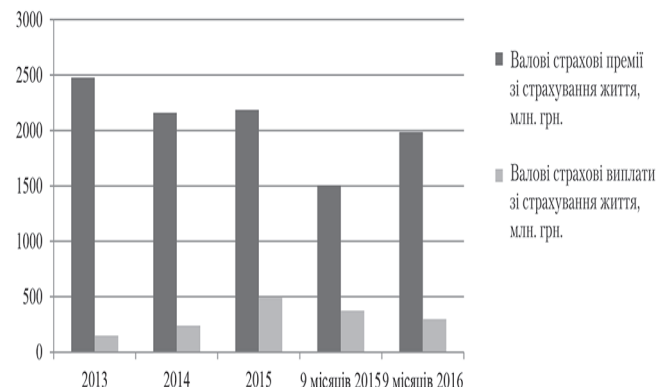

Рис. 6. Обсяг валових страхових виплат і валових страхових премій із страхування життя

Джерело: Складено автором на основі даних [17].

За підсумками діяльності страхових компаній зі страхування життя, можна виділити основні тенденції на ринку страхування життя України в 2015-2016 роках, серед яких - скорочення кількості страховиків, зростання премій, зростання числа за-

страхованих, зростання частки фізичних осіб, зростання виплат і зниження рівня виплат.

За останні роки відбувся незначний ріст по ринку страхування життя в Україні. Це насамперед пов'язано з підвищенням ділової активності в країні, що в свою чергу призвело до зростання добробуту населення. Також варто враховувати активну роботу компаній зі страхування життя, що були створені за останні 3 роки, які використовують сучасні форми і методи продажів страхових послуг. Проте, є проблеми, які гальмують розвиток страхування життя в Україні, а саме:

- негативні враження населення від страхування життя в пострадянський період
- нестабільність політичної ситуації;
- відсутність законодавчої бази яка б гарантувала збереження вкладених коштів та прозорість інвестиційних інструментів.
- відсутність відповідних традицій страхування життя;
- інфляція, нестійкість національної валюти;
- неспроможність населення та підприємств купувати страхові послуги через відсутність вільних грошових коштів
- велика кількість страхових компаній з низьким рівнем капіталізації, а також слабкий розвиток національного перестрахового ринку;
- суперечливе страхове законодавство;
- несприятливе податкове законодавство;
- недостатня ємкість страхового ринку [14].

Саме тому виникає необхідність модернізації сфери страхування життя. В цьому контексті варто забезпечити:

- політико-економічну стабільність в країні та завершення процесів приватизації в основних галузях національного господарства, оскільки страховий захист можливий лише для власника певних економічних благ і за умов ефективного функціонування фінансової системи;
- посилення співпраці держави і страхових компаній в напрямі розробки програм додаткового соціального захисту громадян;
- покращення механізму управління ризиками через максимальну автоматизацію страхування життя, що дасть можливість страховикам швидко обробляти великі масиви медичних баз даних (автоматичний андеррайтинг);
- підвищення якості страхових продуктів зі страхування життя та кваліфікації страховиків у зазначеній сфері страхування, особливо медичних андеррайтерів;
- розвиток страхового посередництва в частині сприяння діяльності страхових брокерів зі страхування життя.

В контексті зазначеного вище, відмітимо, що, на думку експертів компанії PwC, існує п'ять глобальних чинників, які здатні модернізувати страховий ринок у майбутньому (на перспективу до 2020 р.). До них належать[7]:

- політичний (гармонізація, стандартизація і глобалізація страхових ринків; активізація ісламського страхування такафул; геополітичні ризики; уніфікація оподаткування страхової діяльності);
- економічний (зростання впливу ринків, що розвиваються, та посилення їх ролі в глобальній експансії на розвинені ринки; on-line дистрибуція страхових продуктів; урбанізація населення; модернізація системи соціального захисту громадян та забезпечення їх вигоди; розвиток партнерства бізнесу та держави; зростання фінансового впливу);
- соціальний (переосмислення очікувань клієнта; моніторинг ризиків, які впливають на особу; посилення впливу загроз (вірусів та інших інфекцій, стійких до медичних препаратів) на стан людини; соціалізація населення);
- технологічний (управління великими масивами інформації та перетворення баз даних на інструмент для бізнесу; прогрес у медичній галузі; розвиток програмного забезпечення);

– екологічний (виникнення глобальних катастроф, які посилюють ризикові моделі та роблять їх більш складними та ефективними; подальше забруднення навколишнього середовища тощо) [19].

Такий вид страхової послуги, як страхування життя, здатний мінімізувати наслідки соціальних ризиків, дати гарантію безпеки, підвищити якість життя людини, забезпечити надання додаткової фінансової допомоги. Багато людей вже самостійно займаються пошуком подібних інструментів, залучаючи власні кошти, тому що зростає потреба в додаткових видах соціального захисту, в самостійному управлінні соціальними ризиками [20].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Страхування життя є важливим інструментом в забезпеченні соціального захисту населення та важливим джерелом надходження інвестицій в економіку країни. Довготривала економічна криза в Україні призвела до різкого падіння добробуту населення та падіння рівня життя, як наслідок у людей немає вільних коштів для того щоб скористатися послугами страхових компаній, які займаються страхуванням життя. Також необхідно відновити довіру населення до страхових компаній, яка значно знизилася через не добросовісних страховиків. Потрібно показати громадянам, що страхування життя та страхування в цілому важливий інститут в забезпеченні соціально - економічного захисту населення. Це можна зробити за рахунок інформування населення про стан страхового ринку та рівень державного контролю за ним, показати які соціальні та економічні вигоди може принести страхування для кожного громадянина зокрема. Для того щоб змінити ситуацію яка склалася на ринку необхідно в найближчий час вжити рішучих заходів, а саме: розробити прозорі засади діяльності страховиків в Україні; дозволити підприємствам включати до валових витрат витрати на страхування життя своїх працівників шляхом зміни системи оподаткування через законодавчі акти; забезпечити захист за довгостроковими видами страхування, таким як життя, здоров'я та пенсійні програми на законодавчому рівні. Тобто розробити та сформувати концепцію подальшого розвитку страхування життя. Держава в перше чергу зацікавлена в розвитку страхування життя, адже це дасть змогу підняти соціальний захист населення та отримати додаткові кошти в економіку через новий потік довгострокових інвестицій.

Список літератури.

1. Артюх Т. М. Страхування життя в умовах сучасного страхового ринку України [Текст] / Т. М. Артюх // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 9–15.
2. Про страхування: закон України №2288-IV із змінами від 23.12.04 // Відомості Верховної Ради. - 2005. - №6. - с.138. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96>] – Назва з екрану.
3. Страхування: підручник / В. Д. Базилевич, О. Ф. Філонюк, К. С. Базилевич ; [та ін.] ; за ред.: В. Д. Базилевич . – Київ : Знання, 2008. – 1019 с.
4. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Страхування: Термінологічний словник .-2-е вид., випр. та доп. - Львів: Видавництво «Бескид Біт», 2002. - 104 с.
5. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С.Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.
6. Орлова О. В. Організація та перспективи розвитку страхування життя в Україні / Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - Вип. 1. - С. 384-390

7. Малікова І. П. Реформування страхового ринку України / І. П. Малікова // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2013. - Вип. 1. - С. 371-377.

8. Бойко Л.О. Сучасні тенденції розвитку страхування життя в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/> – Назва з екрану.

9. Страхование / Т. А. Федоровой [и др.]. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Магистр, 2008. – 1006 с.

10. Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / Р.В. Пікус, Н.В. Приказюк, О.М. Лобова та ін.; за наук. ред. проф. Р.В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.

11. Залетов О.М. Державне регулювання ринку страхування життя в Україні. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ „Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2007.

12. Бахматов С. А., Семенова Е. В. Современные подходы к определению сущности страхования жизни // Известия ИГЭА. 2015. №1. [Електронний ресурс]: Бахматов С. А. - Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-podhody-k-opredeleniyu-suschnosti-strahovaniya-zhizni> (дата обращения: 03.02.2017). – Назва з екрану.

13. Криклій А.С., Пікус, Р.В. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід [Електронний ресурс]: А.С. Криклій, Р.В. Пікус. – Режим доступу: <http://www.economy.in.ua/index.php?iid=7&operation=9>. – 28.09.09. – Назва з екрану.

14. Тарасова Н.А. Аналіз розвитку ринку страхування життя в Україні [Електронний ресурс]: Н.А. Тарасова. - Режим доступу: http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:ek6Doh0YHJYJ:www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp73/knp73_117. - 29.09.09. – Назва з екрану.

15. Универсальное страхование жизни // Журнал «Финансовый консультант» [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://www.fin-advice.com/universalnoe-strahovanie-zhizni-primenenie-dlya-sebya-i-dlya-biznesa.html> – Назва з екрану

16. УНИИ «Права экономических исследований» // журнал «Insurance Top» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://forinsurer.com/ratings/life/> – Назва з екрану

17. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2016 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/sk_III_2016.pdf - Назва з екрану

18. Страхування життя [Електронний ресурс]: Ліга страхових організацій України. - Режим доступу: <http://uainsur.com/stats/life> – Назва з екрану

19. Кулина Г. М. Сучасні тенденції розвитку страхування життя у світі [Текст] / Г. М. Кулина // Економічний аналіз: зб. наук. праць / ТНЕУ; редкол.: 2014. – Том 15. – № 2. – С. 64-70

20. Адамович В.В., Васильчишин О.С. Проблеми розвитку страхування життя як соціально значимого виду страхування [Електронний ресурс]: В.В. Адамович, О.С. Васильчишин. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/02/11/23/118>. - 29.09.09. - Назва з екрану

References:

1. Artiukh, T. M. (2011). Strakhuvannia zhyttia v umovakh suchasnoho strakhovoho rynku Ukrainy [Life insurance in today's insurance market in Ukraine]. Finansy, oblik i audit – Finance, accounting and auditing, 18, 9–15 [in Ukrainian].

2. Pro strakhuvannia: zakon Ukrainy №2288-IV iz zminy vid 23.12.04 [Law of Ukraine on insurance]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua.

Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96> [in Ukrainian].

3. Bazylevych, V. D., Filoniuk, O. F., Bazylevych, K. S. (2008). Strakhuvannia [Insurance]. Kyiv : Znannia. 1019 p.

4. Zahorodnii, A.H., Vozniuk, H.L. (2002) Strakhuvannia [Insurance] (2nd ed., rev.). Lviv: Vydavnytstvo «Beskyd Bit». 104 p.

5. Osadets, S.S. (Ed.). (2002) Strakhuvannia [Insurance] (2nd ed., rev.). Kyiv.: KNEU. 599 p.

6. Orlova, O. V. (2013) Orhanizatsiia ta perspektyvy rozvytku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [Organization and prospects of life insurance development in Ukraine]. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen - Journal of Social and Economic Research, 1, P. 384-390

7. Malikova, I. P. (2013) Reformuvannia strakhovoho rynku Ukrainy [Reforming the Insurance Market of Ukraine]. Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen - Journal of Social and Economic Research, 1. P. 371-377.

8. Boiko, L.O. (n.d.) Suchasni tendentsii rozvytku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [Modern trends in life insurance in Ukraine] Retrieved from <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/>

9. Fedorova, T. A (Ed.). (2008) Strakhovanye [Insurance] (3d ed., rev.). M.: Mahystr. 1006 p.

10. Mizhdystsylinarnyi slovyk zi strakhuvannia ta ryzyk-menedzhmentu [Interdisciplinary Dictionary of insurance and risk management] (2015) Pikus, R. V. (Ed.) K.: Lohos. 508 p.

11. Zaliyev, O.M. (2007). Derzhavne rehuliuivannia rynku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [State regulation of the life insurance market in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: KNEU.

12. Bakhmatov, S. A., Semenova, E. V. (2015) Sovremennye podkhody k opredeleniyu sushchnosti strakhovaniya zhyzny [Modern approaches for Determination essence of life insurance]. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-podhody-k-opredeleniyu-suschnosti-strahovaniya-zhizni>

13. Kryklii, A.S., Pikus, R.V. Rynok strakhuvannia zhyttia v Ukraini: tendentsii ta yevropeyskyi dosvid [Life insurance market in Ukraine: Trends and European experience]. Retrieved from <http://www.economy.in.ua/index.php?iid=7&operation=9>.

14. Tarasova, N.A. Analiz rozvytku rynku strakhuvannia zhyttia v Ukraini [Analysis of the life insurance market in Ukraine]. Retrieved from http://docs.google.com/gview?a=v&q=cache:ek6Doh0YHJYJ:www.nbuv.gov.ua/Articles/Kultnar/knp73/knp73_117.

15. Unyversalnoe strakhovanye zhyzny [Universal life insurance]. Retrieved from <http://www.fin-advice.com/universalnoe-straxovanie-zhizni-primenenie-dlya-sebya-i-dlya-biznesa.html>

16. Prava ekonomicheskikh issledovaniy [Rights of economic researches]. Retrieved from <http://forinsurer.com/ratings/life>

17. Pidsumky diialnosti strakhovykh kompanii za 9 misiatsiv 2016 roku [The results of insurance companies for 9 months of 2016]. Retrieved from https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/sk_III_2016.pdf

18. Strakhuvannia zhyttia [Life insurance] Retrieved from <http://uainsur.com/stats/life> – Nazva z ekranu

19. Kulyna, H. M. (2014) Suchasni tendentsii rozvytku strakhuvannia zhyttia u sviti [Modern trends in life insurance in the world]. Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats - Economic analysis: Coll. Science. Labor, 2, p. 64-70.

20. Adamovych, V.V., Vasylychshyn, O.S. Problemy rozvytku strakhuvannia zhyttia yak sotsialno znachymoho vydu strakhuvannia. [Problems of life insurance as a socially significant type of insurance]. Retrieved from <http://forinsurer.com/public/02/11/23/118>. - 29.09.09